

The Effect of Free book Reading Skills on Students' Reading Habits, Attitudes toward Reading and Academic Achievement

Khosro Rashid (Corresponding Author)

Associate Prof., Department of Psychology, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran
khosrorashid@yahoo.com

Amir Soltani

MSc in Educational Psychology, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran
amirsoltani005@yahoo.com

Rasool Kord Noghabi

Associate Prof., Department of Psychology, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran
rkordnoghabi@gmail.com

Kambiz Karimi

PhD Student of Educational Psychology, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran
Kambiz.karimi90@gmail.com

Abstract

Purpose: Since nowadays study is one of the most important tools of human communication with the world around us, advanced systems not only encourage individuals to study the textbook, but also lead them to free book reading; However, a comparison of statistics of the amount of free book reading shows that the status of study in our country is lower than other developed countries. Having wrong reading habits and a lack of access to books is among the deterrents to free book reading. Therefore, the main problem of this study is whether free book reading skills affect reading habits, attitudes toward reading, and academic achievement of high school male students.

Method: This research was carried out by using a half-experimental design consisting of a pretest-posttest on an experimental group and a control group. The statistical population included all male students studying at the Shohadaye Solan School of Hamadan city in the 2017-2018 academic year, numbering 98 students. To select the sample, from all grades, the seventh grade was selected by the purposeful sampling method. The number of students in this grade was 40 and two classes were randomly selected as the experimental and control groups. The study questionnaires included Palsani and Sharma's (1982) study habits questionnaire with a retest reliability of 0.88 and criterion-dependent validity of 0.74 (FereidouniMoghadam and

Cheraghian, 2009), and questionnaire of researcher-made attitudes toward reading with the Cronbach's alpha of 0.83. The construct validity of the questionnaires showed the high fit of the model of the research. Academic achievement was also measured by the total grade point average of the students. The first-semester grade point average was used as a pre-test and the second-semester grade point average was used as a post-test. The free book reading skills were taught to the experimental group during 11 sessions (each one lasting 60 minutes) in eleven consecutive weeks and the control group did not receive any training. At the end of the training course, a post-test was performed in both groups. The data was analyzed by using an analysis of covariance using SPSS software version 22.

Findings: The results of analysis of covariance indicated that free study has a positive effect on the students' reading habits ($F = 7.08, P < 0.05$), students' attitudes toward reading ($F = 13.61, P < 0.05$) and their academic achievement ($F = 10.84, P < 0.05$).

Originality/value: Findings showed that free book reading skills had a significant effect on students' reading habits, students' attitudes toward reading, and their academic achievement. Free book reading makes students' minds more active by raising their level of thinking. Thus, they will be able to learn the lessons better. Based on the results of this research, the effect of training free book reading skills can be further examined by considering the educational conditions in each grade, findings can also be used in order to enrich the programs related to academic achievement in schools.

Keywords: Free book reading, reading habits, Attitude toward reading, Academic achievement

Citation: Rashid, KH., Soltani, A., Kord Noghabi, R & Karimi, K. (2021). The Effect of Free book Reading Skills on Students' Reading Habits, Attitudes toward Reading and Academic Achievement. *Research on Information Science & Public Libraries*. 26(4), 723-750.

Research on Information Science and Public Libraries, 2021, Vol.26, No.4, pp. 723-750
Received: 2th May 2020; Accepted: 25th July 2020
© Iran Public Libraries Foundation

تأثیر مهارت‌های مطالعه آزاد بر عادات مطالعه، نگرش به مطالعه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

خسرو رشید (نویسنده مسئول)

دانشیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
khosrorashid@yahoo.com

امیر سلطانی

کارشناس ارشد، روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران
amirsoltani005@yahoo.com

رسول کردنوقایی

دانشیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران
rkordnooghi@gmail.com

کامبیز کریمی

دانشجوی دکتری، روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران
Kambiz.karimi90@gmail.com

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر مهارت‌های مطالعه آزاد بر عادات مطالعه، نگرش به مطالعه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ انجام شد، به طوری که دانش‌آموزان با حوزه‌های گوناگون دانش در قالب قرار دادن یک ساعت مطالعه آزاد هفتگی آشنا می‌شوند.

روش: روش پژوهش حاضر نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری این پژوهش شامل همه دانش‌آموزان پسر مشغول به تحصیل آموزشگاه شهدای سولان شهر همدان در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ به تعداد ۹۸ نفر بود. برای انتخاب نمونه، نخست از میان تمامی پایه‌ها، پایه هفتم به صورت نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد که تعداد دانش‌آموزان این پایه ۴۰ نفر (هر کلاس ۲۰ نفر) بود و دو کلاس به صورت تصادفی به عنوان گروه آزمایش و گواه گزینش شدند. پس از اجرای پیش‌آزمون روی هر دو گروه، مهارت‌های مطالعه آزاد در هفته به مدت ۱۱ جلسه (۶۰ دقیقه‌ای) در یازده هفته متوالی، به گروه آزمایش آموزش داده شد و گروه کنترل هیچ‌گونه آموزشی دریافت نکرد؛ پس از اتمام دوره آموزشی بلافاصله از هر دو گروه پس‌آزمون به عمل آمد. تحلیل داده‌ها با روش تحلیل کوواریانس انجام گرفت.

یافته‌ها: یافته‌های به دست آمده نشان داد که عادات مطالعه، نگرش به مطالعه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در گروه آزمایشی به طور معناداری افزایش یافته است، در حالی که گروه کنترل تغییر معناداری نداشته است.

اصالت/ارزش: در پژوهش حاضر، مهارت‌های مطالعه آزاد با تأکید بر گنجاندن یک ساعت مطالعه آزاد طراحی و تدوین شد. بر اساس نتایج این پژوهش، می‌توان تأثیر مهارت‌های مطالعه آزاد را با در نظر داشتن شرایط تحصیلی در هر پایه مورد بررسی بیشتر قرار داد، و از یافته‌ها برای غنی‌سازی برنامه‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی در مدارس استفاده کرد.

کلیدواژه‌ها: مطالعه آزاد، عادات مطالعه، نگرش به مطالعه، پیشرفت تحصیلی

استناد: رشید، خسرو؛ سلطانی، امیر؛ کردنوقایی، رسول و کریمی، کامبیز (۱۳۹۹). تأثیر مهارت‌های مطالعه آزاد بر عادات مطالعه، نگرش به مطالعه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۷۵۰-۷۲۳، (۴)۲۶.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی. دوره ۲۶، شماره ۴، صص ۷۲۳-۷۵۰
تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۱۳؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۰۴
© نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

عادت به مطالعه به صورت مطلوب برای دستیابی به عملکرد تحصیلی بهتر ضروری است (جاتو، اوگونی و اولویو^۱، ۲۰۱۴). در واقع، آرزوی هر والد و معلمی داشتن فرزندان و شاگردان مشتاق مطالعه است. عادات مطالعه به گرایش‌های منظم و شیوه‌های تکراری به دست آوردن اطلاعات از طریق یادگیری، گفته می‌شود؛ (میر^۲، ۲۰۱۱، نقل از کومر^۳، ۲۰۱۵). بررسی عادات‌های مطالعه از این حیث اهمیت دارد که یکی از علت‌های پایین بودن آمار مطالعه در ایران را ناشی از عادت نداشتن به مطالعه از دوران کودکی می‌دانند (مسعودی و رداد، ۱۳۹۲). به علاوه، عادات مطالعه ارتباط مستقیمی نیز با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد (آنوار^۴، ۲۰۱۳). همچنین، داشتن عادات مطالعه ناکارآمد از دلایل عدم موفقیت دانش‌آموزان نیز است؛ عادات‌های مطالعه نامطلوب بزرگ‌ترین دلیل شکست دانشجویان دانشگاه‌های نیجریه است؛ برعکس، عادات‌های مطالعه مطلوب تأثیر بسیار مثبتی بر پیشرفت تحصیلی افراد دارد (نجی^۵، ۲۰۰۲). حتی مطالعات انجام‌شده در سطح دانشگاهی هم نشان می‌دهد که دانشجویان دارای پیشرفت تحصیلی بالا، نسبت به دانشجویان دارای سطح پیشرفت تحصیلی پایین، از مهارت‌های تحصیلی مناسب مانند تکنیک‌های مطالعه، مدیریت زمان و نگرش مثبت برخوردار هستند (بالی و آنه و ویوزی^۶، ۲۰۰۲). یافته‌های پژوهشی دی اسکویبار^۷ (۲۰۱۳) نشان می‌دهد که مطالعه آزاد کتابخانه‌ای در افزایش عادت به مطالعه مؤثر است که پیامد آن بهبود عملکرد تحصیلی خواهد بود. یافته‌های پژوهشی میرهادی (۱۳۴۵) نشان می‌دهد که بیشتر دانش‌آموزان علاوه بر برنامه‌های معمول از مطالعه آزاد نیز استفاده می‌کنند و در منزل نیز به مطالعه کتاب‌های مناسب سن خود سرگرم هستند. این در حالی است که عادت به مطالعه، زمینه را برای پیشرفت تحصیلی بیشتر فراهم می‌سازد (جاتو و همکاران، ۲۰۱۴).

علاوه بر عادت به مطالعه که از متغیرهای مهم در حوزه گرایش به مطالعه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است؛ نگرش نسبت به مطالعه نیز سهم بزرگی در الگوی صحیح مطالعه دانش‌آموزان دارد (چی^۸، ۲۰۰۶). نگرش، تمایل به عمل یا واکنشی خاص در مقابل محرکی خاص است. نگرش‌ها به وسیله عقاید و باورها تقویت می‌شوند (عامل ادراکی یا شناختی) و

1. Jato, Ogunniyi & Olubiyo
2. Nneji

2. Meyer
6. Bailey & Ouwuegbuzie

3. Kumar
7. De Escobar

4. Anwar
8. Chi

اغلب احساسات قوی (عامل هیجانی) به نوع خاصی از رفتار (عامل حرکتی) منجر می‌شود (گیج و برلایتر، ۱۳۷۴). از آنجا که نگرش تعیین‌کننده رفتار است، مطالعات نشان داده است که دانش‌آموزان دارای نگرش مثبت نسبت به مواد درسی، تمایل به فعالیت خوبی در درس از خود ابراز می‌کنند و برعکس، کسانی که دربارهٔ درسی نگرش منفی دارند واکنش مناسبی به آن درس ندارند (شرودر^۱، ۲۰۰۷؛ براملت و هرون^۲، ۲۰۰۹؛ و شنگل^۳، ۲۰۰۹)؛ بنابراین، باورها و نگرش‌های دانش‌آموزان نسبت به مطالعه نقش مهمی در رفتارهای مطالعاتی و یادگیری دانش‌آموزان ایفا می‌کند (آیکن^۴، ۱۹۷۶). نتایج پژوهش‌های تجربی نیز مؤید مؤثر بودن آموزش در نگرش است، به گونه‌ای که کلینجن، هوسمان، لیگتوت و البرت^۵ (۲۰۱۷) در پژوهشی تحت عنوان «تأثیر کتابخانه مدرسه در نگرش به مطالعه و رفتارهای مطالعه در دانش‌آموزان غیر مهاجر غربی» به این نتیجه رسیدند که مطالعه در محیط کتابخانه می‌تواند نگرش به مطالعه و رفتار مطالعه دانش‌آموزان را پیش‌بینی کند. همچنین، بررسی تأثیر یادگیری مغز‌محور بر نگرش و پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دانش‌آموزان نشان داده است که یادگیری مغز‌محور بر نگرش و پیشرفت تحصیلی ریاضی دانش‌آموزان تأثیر قابل توجه و معناداری دارد (حسینی، دستجردی و پاک‌دامن، ۱۳۹۴).

از دیگر سو، پیشرفت تحصیلی یکی از مهم‌ترین معیارهایی است که در بررسی توانایی دانش‌آموزان برای اتمام تحصیلات و رسیدن به مرحلهٔ فارغ‌التحصیلی نقش قابل توجهی ایفا می‌کند. این مفهوم یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌هایی است که در پیش‌بینی وضعیت آتی فراگیران از لحاظ کسب صلاحیت و مهارت‌های علمی و عملی لازم مورد استفاده قرار می‌گیرد (سورس، گالسانده، آلمیدا و پارامو^۶، ۲۰۰۹). دانش‌آموزان به‌عنوان مهم‌ترین عناصر در فرایند آموزش، تحت تأثیر موقعیت‌ها، روش‌ها، انگیزه‌ها و امکاناتی قرار می‌گیرند که آن‌ها را انتخاب می‌کنند. پیشرفت تحصیلی افراد به‌عنوان یکی از شاخص‌های میزان یادگیری، متأثر از عوامل گوناگون است که یکی از آن‌ها آموزش است (نبوی و عسکری، ۱۳۸۳). مداخلات آموزشی می‌تواند با تغییر در مهارت‌ها، عادات مطالعه و نگرش فرایند ذخیره‌سازی، بازیابی و استفاده از دانش یا

1. Schroeder
3. Schenkel
5. Kleijnen, Huysmans, Ligtoet & Elbers

2. Bramlett & Herron
4. Aiken
6. Soares, Guisande, Almeida & Páramo

آموخته‌ها را تسهیل کند (علی‌بخشی و زارع، ۱۳۸۹). الزوبی^۱ (۲۰۱۸) در خصوص تأثیر برنامه‌گنی‌سازی پیشرفت تحصیلی، مطالعه آزاد را به‌عنوان یک مهارت تفکر سطح‌بالا معرفی کرده است که استفاده از آن باعث بهبود پیشرفت تحصیلی خواهد بود. یافته‌های پژوهشی ظریف قاسمیان (۱۳۹۵) درمورد دانشجویان نشان داده است که مطالعه آزاد می‌تواند در رشد علمی و موفقیت تحصیلی آن‌ها مؤثر باشد. همچنین، تشویق و ترغیب به‌صورت کلی بر مطالعه کتب غیردرسی در پیشرفت تحصیلی تأثیری معنادار دارد (شیخی، کرمی و کرمی، ۱۳۹۳).

از آنجا که امروزه مطالعه یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتباط انسان با جهان پیرامون است و میزان مطالعه و گرایش به خواندن از مهم‌ترین شاخص‌های رشد و توسعه هر کشوری است و همچنین مطالعه یکی از عوامل مؤثر در شکوفایی استعدادها و بالقوه انسانی برای رسیدن به کمال و عاملی مؤثر در جلوگیری از تک‌بعدی فکر کردن است، نظام‌های پیشرفته علاوه بر تشویق دانش‌آموزان و دانشجویان به مطالعه درسی، آن‌ها را به مطالعه آزاد نیز هدایت می‌کنند؛ اما متأسفانه مقایسه آمار و بیانات رسمی مسئولان فرهنگی کشور از میزان مطالعه نشان می‌دهد که جایگاه مطالعه در کشور ما نسبت به سایر ممالک توسعه‌یافته وضعیت مطلوبی ندارد (سالاری، ۱۳۹۱). بر اساس آمارهای منتشرشده تا سال ۱۳۸۷، حداکثر میانگین ساعت مطالعه در روز برای هر فرد ایرانی ۱۸ دقیقه اعلام شده است (نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۸۸؛ نقل از سالاری، ۱۳۹۱). به‌علاوه، بررسی میزان سرانه مطالعه سال ۱۳۹۰ نیز مشخص کرد که سرانه مطالعه آزاد هر ایرانی ۱۳/۹ دقیقه در روز است؛ این در شرایطی است که سرانه مطالعه در جهان گاه تا چند ساعت هم اعلام شده است (میرحسینی و بهرامی، ۱۳۹۰). همچنین، طبق گزارش ایسنا، میزان سرانه مطالعه در ایران در سال ۲۰۱۵ روزانه ۱۳ دقیقه ذکر شده است در حالی که در همین سال سرانه مطالعه در کشورهای نظیر انگلستان و فرانسه به ترتیب ۶۸ و ۶۷ دقیقه در روز بیان شده است (خبرگزاری دانشجویان ایرانی ایسنا، مردادماه ۱۳۹۵؛ بادوام و رضائیان، ۱۳۹۴). از آنجا که مطالعه مستمر و مفید به‌خصوص برای نوجوانان یک نیاز اساسی در آموزش و پرورش کشور است، لازم است اولیای دانش‌آموزان و متصدیان نظام تعلیم و تربیت به آن توجه ویژه نشان دهند. از این رو، یافتن راهی مناسب برای ترغیب و تشویق دانش‌آموزان به مطالعه کتب

1. Al-Zoubi

غیردرسی که خود می‌تواند منجر به مطالعه کتاب‌های درسی نیز شود، امری ضروری به نظر می‌رسد (آفتابی آرانی و بتولی، ۱۳۸۶). داشتن عادت‌های غلط مطالعه و عدم دسترسی به کتاب از عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی بوده و داشتن عادت به مطالعه و تشویق به مطالعه از جمله عوامل مشوق مطالعه غیردرسی است (مرادمند، ۱۳۸۹). بنا بر نتایج پژوهش مولیس، مارتین، کندی^۱ و فوی (۲۰۰۷) و مولیس، مارتین، فوی و دراکر^۲ (۲۰۱۲) که در فاصله سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۱ انجام شد، نتایج از کاهش چشمگیری در نگرش نسبت به خواندن در میان دانش‌آموزان خبر می‌دهد که از دیگر ضرورت‌های انجام پژوهش حاضر است. یافته‌های این پژوهش‌ها در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. کاهش نگرش نسبت به مطالعه در مقایسه با میانگین کشورهای شرکت‌کننده در پژوهش (برحسب درصد)

سال	آمریکا	تایوان	سنگاپور	هنگ‌کنگ	میانگین
۲۰۰۶	۴۰	۵۲	۴۷	۵	۴۹
۲۰۱۱	۲۷	۲۳	۲۲	۲۱	۲۱

سازمان یونسکو نیز اعلام کرده است که در یک قرن جدید، تقاضای بی‌سابقه‌ای برای تجدیدنظر در برنامه آموزشی آموزش و پرورش شده است. آن‌ها خواستار تنظیم برنامه آموزشی جدید مطابق با نسل جدید، همراه با آموزش مهارت‌های جدید برای دانش‌آموزان شده‌اند (یونسکو،^۳ ۱۹۹۸)؛ از این رو، لازم است مداخله‌ای صورت گیرد و این مداخله باید از طریق ایجاد تغییراتی در متغیرهای مرتبط با مطالعه مانند عادات مطالعه، نگرش به مطالعه و پیشرفت تحصیلی صورت گیرد. با توجه به آنچه بیان شد، مهم‌ترین مسئله این پژوهش این است که آیا مهارت‌های مطالعه آزاد بر عادات مطالعه، نگرش به مطالعه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه تأثیر دارد؟ بنابراین، فرضیه‌های پژوهش حاضر عبارت‌اند از: (۱) مهارت‌های مطالعه آزاد در ایجاد عادات مطالعه دانش‌آموزان تأثیر دارد؛ (۲) مهارت‌های مطالعه آزاد بر نگرش مطلوب دانش‌آموزان به مطالعه تأثیر دارد؛ (۳) مهارت‌های مطالعه آزاد در افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر دارد.

1. Mullis, Martin, Kennedy & Foy

2. Drucker

3. Unesco

تعاریف مفهومی متغیرهای پژوهش

عادت مطالعه: عادت مطالعه به فرایندهای خودکار و ناخودآگاه درگیر در ساخت معنا از متن اشاره دارد. به طوری که خواننده متن را به صورت خودکار مطالب را می‌خواند و معنا را به صورت ناخودآگاه دریافت می‌کند (زویرز^۱، ۲۰۰۴).

نگرش به مطالعه: یک حالت ذهنی همراه با سه عنصر شناختی، عاطفی و رفتاری که احتمال مطالعه را افزایش یا کاهش می‌دهد (سیل اسمیت^۲، ۱۹۹۰).

پیشرفت تحصیلی: پیشرفت تحصیلی به جلوه‌ای از جایگاه تحصیلی فرد اشاره دارد. این جلوه ممکن است بیانگر نمره‌ای برای یک دوره یا میانگین نمرات در دوره‌ای مربوط به یک موضوع یا میانگین نمرات دوره‌های مختلف باشد (ربر^۳، ۲۰۰۱).

تعاریف عملیاتی متغیرهای پژوهش

عادت مطالعه: منظور از عادت به مطالعه، در این پژوهش، نمره‌ای بود که افراد در مقیاس ۴۴ سؤالی عادت به مطالعه پالسانی و شارما^۴ (۱۹۸۲) کسب کردند.

نگرش به مطالعه: منظور از نگرش به مطالعه، در این پژوهش، نمره‌ای بود که افراد در مقیاس ۲۰ سؤالی نگرش به مطالعه محقق ساخته کسب کردند.

پیشرفت تحصیلی: منظور از پیشرفت تحصیلی، در پژوهش حاضر، کارنامه تحصیلی یک سال گذشته فرد از لحاظ معدل بود. به گونه‌ای که معدل نوبت اول به عنوان پیش‌آزمون و معدل نوبت دوم به عنوان پس‌آزمون ملاک عمل قرار گرفت.

روش‌شناسی

این پژوهش از نوع پژوهش‌های نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل بود. آزمودنی‌های دو گروه آزمایشی و کنترل طی دو مرحله مورد ارزیابی قرار گرفتند.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری: با توجه به اینکه انجام این پژوهش نیاز به همکاری ویژه مدارس داشت و مشکلات احتمالی در این زمینه پیش‌بینی شده بود، با هماهنگی معاونت محترم آموزش اداره کل آموزش و پرورش استان همدان، یکی از مدارس ناحیه یک شهر

1. Zwiers 2. Cecil Smith 3. Reber 4. Palsane & Sharma

همدان توانایی همکاری خود در این پژوهش را اعلام کردند. از این رو، جامعه آماری مورد مطالعه شامل تمامی دانش آموزان پسر مشغول به تحصیل آموزشگاه شهدای سولان شهر همدان در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ به تعداد کل ۹۸ نفر بود. حجم نمونه برای پژوهش‌های آزمایشی دست کم ۱۵ نفر پیشنهاد شده است (دلاور، ۱۳۹۲) که با توجه به اینکه حجم کلاس‌ها بیش از این تعداد بود و اجرای کلاسی آن امکان‌پذیرتر بود، تمامی اعضای کلاس‌های انتخابی مورد بررسی قرار گرفتند. برای انتخاب نمونه، نخست از میان تمامی پایه‌ها پایه هفتم (پایه اول متوسطه اول) به صورت نمونه‌گیری هدفمند با تعداد ۴۰ نفر (هر کلاس ۲۰ نفر) انتخاب شد و به صورت تصادفی به عنوان گروه آزمایش و گواه‌گزینش شدند. علت انتخاب پایه هفتم به عنوان جامعه هدف این موضوع بود که دانش آموزان با گذر از دوره ابتدایی به دوره متوسطه اول، به دلیل گسست میان نظام ارزشیابی‌ها و تغییر نظام ارزشیابی از کیفی به کمی با افت تحصیلی روبرو می‌شوند (عمادی، ۱۳۹۶). از این رو، اهمیت بررسی موضوع برای این پایه دوچندان است. همچنین، با توجه به اینکه براساس پیشینه تجربی میزان انگیزه تحصیلی پسران در دوره متوسطه از دختران پایین‌تر و افت تحصیلی پسران از دختران بالاتر است (ترتی‌نژاد، ۱۳۹۲؛ میرزاییگی، بختیارپور، افتخار، ماکوندی و پاشا، ۱۳۹۶)، گروه هدف پسران برای پژوهش حاضر در نظر گرفته شد.

در این پژوهش از دو ابزار پرسشنامه استفاده شده است.

۱. **پرسش‌نامه عادات مطالعه:** این پرسش‌نامه در سال ۱۹۸۲ توسط پالسانی و شارما ساخته شده است که شامل ۴۵ سؤال در ۸ حیطه مدیریت زمان، وضعیت فیزیکی، توانایی خواندن، یادداشت‌برداری، انگیزش یادگیری، حافظه، برگزاری امتحانات و تندرستی است. با توجه به دستورالعمل پرسش‌نامه، برای پاسخ «همیشه یا بیشتر اوقات» نمره ۲، «بعضی اوقات» ۱ و «به ندرت یا هرگز» صفر در نظر گرفته شد، که به این ترتیب حداقل نمره کل صفر و حداکثر آن ۸۸ و نمرات بالاتر بیانگر عادت‌های خوب مطالعه است. نمره کل عادات مطالعه افراد در سه بخش شامل عادات مطالعه نامطلوب (نمره کمتر از ۳۰)، نسبتاً مطلوب (نمره ۳۱-۶۰) و مطلوب (نمره بیشتر از ۶۱) طبقه‌بندی شد. پایایی باز آزمون ۰/۸۸، ثبات درونی به روش دونیم کردن ۰/۶۵ و نیز روایی وابسته به معیار ۰/۷۴ گزارش شده است (فریدونی‌مقدم و چراغیان، ۱۳۸۸). مقدار آلفای کرونباخ در این پژوهش ۰/۷۹ به دست آمد.

۲. پرسش‌نامه سنجش نگرش به مطالعه (محقق ساخته): برای سنجش نگرش دانش‌آموزان نسبت به مطالعه از پرسش‌نامه محقق ساخته سنجش نگرش استفاده شد. گویه‌های پرسش‌نامه بر مبنای دسته‌بندی بلوم^۱ از هدف‌های آموزشی به سه دسته کلی حوزه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی، طراحی شده‌اند. حوزه شناختی دانش، معلومات، توانایی‌ها و مهارت‌های ذهنی را در بر می‌گیرد، یعنی هدف‌های این حوزه به جریان‌هایی مربوط می‌شود که با فعالیت‌های ذهنی و فکری سروکار دارند. حوزه عاطفی با علاقه، انگیزش، نگرش، قدردانی و ارزش‌گذاری سروکار دارد. همه معلمان علاوه بر آموزش هدف‌های حوزه شناختی (اعم از مستقیم و غیرمستقیم) در تحقق بخشیدن به هدف‌های حوزه عاطفی نیز می‌کوشند. حوزه روانی حرکتی به زمینه مهارت‌های حرکتی و فعالیت‌های بدنی مربوط می‌شود (سیف، ۱۳۹۴). برای بررسی روایی پرسش‌نامه مزبور از روش‌های روایی محتوایی و عاملی استفاده شد. برای بررسی روایی محتوایی، پرسش‌نامه به دو تن از روان‌شناسان تربیتی داده شد و از آن‌ها خواسته شد تا بگویند آیا ابزار (پرسش‌نامه) و هریک از گویه‌های آن نگرش به مطالعه را می‌سنجند یا نه. سپس روایی محتوایی با استفاده از روش ضریب توافق کوهن محاسبه و عدد ۷۸ به دست آمد. لازم به ذکر است که ضریب توافق کوهن برای ارزیابی اندازه توافق بین دو فرد، پدیده یا منبع تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد (کوهن^۲، ۱۹۶۰)، به گونه‌ای که در پژوهش حاضر برای اندازه‌گیری میزان توافق بین دو متخصص که هریک به صورت جداگانه به بررسی روایی صوری پرسش‌نامه نگرش به مطالعه پرداخته بودند به کار رفت. پرسش‌نامه شامل ۲۰ گویه در یک مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) است. یافته‌های تحلیل عاملی نیز نشان داد که این ابزار از سه خرده‌مقیاس عاطفی (گویه‌های ۳، ۴، ۵، ۷، ۱۰، ۱۷ و ۱۸)، رفتاری (گویه‌های ۲، ۶، ۹، ۱۲، ۱۹ و ۲۰) و شناختی (گویه‌های ۱، ۸، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۵ و ۱۶) تشکیل شده است. بیشترین و کمترین نمره برای خرده‌مقیاس عاطفی به ترتیب ۳۵ و ۷، برای خرده‌مقیاس رفتاری ۳۰ و ۶، و برای خرده‌مقیاس شناختی ۳۵ و ۷ بود. همچنین، مقدار kmo در تحلیل عاملی برابر با ۰/۷۳ و مقدار خی دو در آزمون بارتلت برابر با ۵۸۶/۷۰ بود، و لذا هر دو شاخص کفایت شواهد برای تحلیل عاملی را نشان دادند. نتایج تحلیل عاملی همچنین نشان داد

1. Bloom 2. Cohen

خرده‌مقیاس‌های عاطفی، رفتاری و شناختی به ترتیب تقریباً ۲۱ درصد، ۱۸ درصد و ۱۰ درصد از واریانس کل و در مجموع ۴۸ درصد از واریانس کل را بیان می‌کنند. میزان پایایی ابزار نیز که با استفاده از روش‌های ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد ۰/۸۳ و بازآزمایی برای دو بار اجرا که با روش ضریب هم‌بستگی محاسبه شد ۰/۸۹ به دست آمد. نتایج بارگیری گویه‌های مربوطه به سه عامل استخراج‌شده در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. بارهای عاملی مؤلفه‌های سنجش نگرش به مطالعه

عوامل استخراج‌شده			گویه‌ها
شناختی	رفتاری	عاطفی	
-	-	۰/۷۸	گویه ۱۰
-	-	۰/۷۳	گویه ۳
-	-	۰/۷۳	گویه ۱۷
-	-	۰/۷۰	گویه ۷
-	-	۰/۵۷	گویه ۱۸
-	-	۰/۵۵	گویه ۴
-	-	۰/۵۱	گویه ۵
-	۰/۷۹	-	گویه ۱۲
-	۰/۷۶	-	گویه ۲
-	۰/۷۲	-	گویه ۲۰
-	۰/۷۱	-	گویه ۶
-	۰/۶۶	-	گویه ۹
-	۰/۶۵	-	گویه ۱۹
۰/۷۵	-	-	گویه ۱۳
۰/۶۸	-	-	گویه ۱۶
۰/۶۴	-	-	گویه ۱
۰/۴۹	-	-	گویه ۱۵
۰/۴۸	-	-	گویه ۱۴
۰/۴۵	-	-	گویه ۸
۰/۴۳	-	-	گویه ۱۱

به‌علاوه، برای سنجش پیشرفت تحصیلی از معدل کل ترمی دانش‌آموزان استفاده شد، به‌طوری که معدل ترم اول به‌عنوان پیش‌آزمون و معدل ترم دوم به‌عنوان پس‌آزمون مورد استفاده قرار گرفت.

شیوه اجرای پژوهش: برای تهیه محتوای آموزش مطالعه آزاد درسی، ابتدا منابع و کتاب‌های مربوط به مطالعه به‌طور گسترده مرور شد. سپس بر اساس مطالعات، با توجه به اینکه مداخله‌کننده، دبیر و مربی شاغل در آموزش و پرورش بود و در طول هفته با دانش‌آموزان به‌طور مستمر هم تدریس کلاسی داشت و هم مربی فعالیت‌های پرورشی آنان بود، در قالب ساعات تدریس کلاسی و فعالیت‌های پرورشی که با هماهنگی مدیر مدرسه در محل کتابخانه آموزشگاه برگزار می‌شد، طرح پژوهشی مهارت‌های مطالعه آزاد در هفته را در برنامه کلاسی گنجانده و روند برگزاری جلسات به‌طور مختصر به شرح زیر بود:

در جلسه اول از گروه آزمایش و کنترل پیش‌آزمون گرفته شد و کارگاه برای گروه آزمایش معرفی شد. سپس به مدت ۱۰ جلسه (۶۰ دقیقه‌ای) در ۱۰ هفته متوالی، گروه آزمایش در محل کتابخانه مدرسه تحت آموزش مهارت‌های مطالعه آزاد قرار گرفتند ولی گروه کنترل هیچ نوع آموزشی را دریافت نکردند. پس از اتمام دوره آموزشی بلافاصله از هر دو گروه پس‌آزمون به عمل آمد. خلاصه موارد اجرایی در جلسات به این شرح بود:

جلسه اول: اجرای پیش‌آزمون شامل پرسش‌نامه‌های عادات و نگرش به مطالعه برای هر دو گروه آزمایش و کنترل به‌طور هم‌زمان در دو کلاس جداگانه؛ جلسه دوم: آشنایی دانش‌آموزان با کتابخانه آموزشگاهی، جست‌وجو و چرخیدن در میان کتاب‌ها و گفت‌وگو درمورد کتاب‌های موردعلاقه؛ جلسه سوم: بحث و گفت‌وگو درمورد اهمیت و ضرورت کتاب در زندگی فعلی و آینده؛ جلسه چهارم: آشنایی دانش‌آموزان با تقسیم‌بندی سنی کتاب و آشنایی با بخش‌های مختلف کتاب به‌همراه گردش در میان قفسه‌های کتاب؛ جلسه پنجم: آشنایی دانش‌آموزان با تقسیم‌بندی موضوعی کتاب و تشویق دانش‌آموزان به انتخاب و مطالعه کتاب موردعلاقه؛ جلسه ششم: آشنایی دانش‌آموزان با انواع کتاب‌های ادبی و جست‌وجو در میان این کتاب‌ها همراه با بحث و گفت‌وگو درمورد کتاب‌های ادبی موردعلاقه؛ جلسه هفتم: آشنایی دانش‌آموزان با انواع کتاب‌های دینی و مذهبی و تاریخی و جست‌وجو در میان قفسه‌های کتاب‌ها همراه با بحث و گفت‌وگو درمورد کتاب‌های موردعلاقه در این حوزه؛ جلسه هشتم: آشنایی دانش‌آموزان با انواع کتاب‌های علمی، فنی و سرگرمی و هنری و ورزشی به‌همراه

گردش در میان قفسه‌های کتاب و بحث در مورد آن‌ها؛ جلسه نهم: نقد کتاب‌های خوانده‌شده و بحث در مورد تأثیر کتاب‌های خوانده‌شده در زندگی، و همچنین دادن تکلیف ارائه پیشنهاد برای رفع نواقص و تهیه گزارش از کتاب خوانده‌شده؛ جلسه دهم: ارائه گزارش کتاب خوانده‌شده و بحث و اظهار نظر در مورد گزارش ارائه‌شده؛ جلسه یازدهم: گرفتن پس‌آزمون از گروه آزمایش و کنترل، و تکمیل پرسش‌نامه‌های عادات مطالعه و نگرش به مطالعه توسط دانش‌آموزان، تقدیر از سه دانش‌آموز که بیشترین کتاب‌ها را خوانده بودند، تقدیر و تشکر از همه دانش‌آموزان برای شرکت در پژوهش.

تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح آمار توصیفی شامل حجم نمونه، میانگین و انحراف استاندارد و از آزمون تحلیل کوواریانس در سطح آمار استنباطی برای مقایسه دو گروه کنترل و آزمایش از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده شد.

یافته‌ها

جنسیت همه شرکت‌کنندگان در مطالعه مذکور بود. همچنین، با توجه به اجرای این مطالعه در مقطع متوسطه، شرکت‌کنندگان عمدتاً ۱۳ الی ۱۴ سال سن داشتند. آمار توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش (عادات مطالعه، نگرش به مطالعه و پیشرفت تحصیلی) در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون در گروه‌های کنترل و آزمایش در جدول ۳ مشخص شده است.

جدول ۳. آمار توصیفی متغیرها در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون در گروه‌های کنترل و آزمایش

متغیر	گروه	آمار توصیفی	
		میانگین	انحراف معیار
پیش‌آزمون عادات مطالعه	کنترل	۱۰۱/۰۵	۱/۶۹
	آزمایش	۹۱/۶۰	۲/۲۴
پس‌آزمون عادات مطالعه	کنترل	۱۰۲/۷۰	۱۰/۱۴
	آزمایش	۱۰۶/۴۵	۷/۵۲
پیش‌آزمون نگرش به مطالعه	کنترل	۶۶/۶۰	۱/۰۵
	آزمایش	۵۸/۸۵	۱/۵۳
پس‌آزمون نگرش به مطالعه	کنترل	۶۶/۰۵	۶/۴۱
	آزمایش	۷۲/۶۰	۶/۴۰

متغیر	گروه	آمار توصیفی	
		میانگین	انحراف معیار
معدل ترم اول	کنترل	۱۵/۷۰	۰/۵۱
	آزمایش	۱۶/۱۱	۰/۵۶
معدل ترم دوم	کنترل	۱۶/۱۲	۲/۱۶
	آزمایش	۱۷/۱۴	۲/۰۳

برای بررسی پیش فرض همگنی واریانس‌ها از آزمون لوین استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج آزمون لوین برای بررسی همگنی واریانس‌ها

متغیر وابسته	F	df1	df2	Sig.
پیشرفت تحصیلی	۳/۲۶	۱	۳۸	۰/۰۷
عادات مطالعه	۰/۷۳	۱	۳۸	۰/۳۹
نگرش به مطالعه	۰/۱۱	۱	۳۸	۰/۷۳

نتایج آزمون لوین نشان داد که سطح معناداری برای همه متغیرها بیشتر از ۰/۰۵ است. به بیان دیگر، متغیرهای عادات مطالعه، نگرش به مطالعه و پیشرفت تحصیلی در گروه‌های شاهد و کنترل دارای واریانس‌های همگن هستند.

به دنبال رعایت پیش فرض‌های مربوطه، از آزمون تحلیل کوواریانس برای تجزیه و تحلیل فرضیه‌ها استفاده شد.

فرضیه اول: برای بررسی فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه مهارت‌های مطالعه آزاد در ایجاد عادات مطالعه دانش‌آموزان تأثیر دارد، از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵. نتایج آزمون تحلیل کوواریانس برای پس آزمون عادات مطالعه

منبع	SS	df	MS	F	Sig.	اندازه اثر
پیش آزمون عادات مطالعه	۵۶۰/۵۵	۱	۵۶۰/۵۵	۸/۴۰	۰/۰۰	۰/۱۸
گروه	۴۷۲/۵۹	۱	۴۷۲/۵۹	۷/۰۸	۰/۰۱	۰/۱۶
خطا	۲۴۶۸/۵۹	۳۷	۶۶/۷۱			

برای بررسی اثر آموزش مهارت‌های مطالعه آزاد (متغیر مستقل) بر عادات مطالعه دانش‌آموزان (متغیر وابسته) با کنترل هر گونه اثر مداخله‌گر پیش‌آزمون (متغیر همپراش) عادات مطالعه، از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج مربوطه حاکی از آن است که پیش‌آزمون عادات مطالعه دارای اثر مداخله‌گر بوده است ($F = ۸/۴۰$ ، $P < ۰/۰۵$). همچنین، مطالعه درسی آزاد بر عادات مطالعه دانش‌آموزان اثر مثبتی داشته است ($F = ۷/۰۸$ ، $P < ۰/۰۵$). به عبارت دیگر، بین گروه کنترل (میانگین = $۱۰۲/۷۰$) و گروه آزمایش (میانگین = $۱۰۶/۴۵$) تفاوت معناداری به لحاظ عادات مطالعه وجود دارد و عادات مطالعه گروه آزمایش به طور معناداری بیشتر تحت تأثیر مطالعه درسی آزاد قرار گرفته است؛ بنابراین، این فرضیه قبول می‌شود.

فرضیه دوم: برای بررسی فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اینکه مهارت‌های مطالعه آزاد بر نگرش مطلوب دانش‌آموزان به مطالعه تأثیر دارد، از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶. نتایج آزمون تحلیل کوواریانس برای پس‌آزمون نگرش به مطالعه

منبع	SS	df	MS	F	Sig	اندازه اثر
پیش‌آزمون نگرش به مطالعه	۱۱۲/۲۹	۱	۱۱۲/۲۹	۲/۸۶	۰/۰۹	۰/۰۷
گروه	۵۳۳/۵۲	۱	۵۳۳/۵۲	۱۳/۶۱	۰/۰۰۱	۰/۲۶
خطا	۱۴۴۹/۴۵	۳۷	۳۹/۱۷			

برای بررسی اثر مهارت‌های مطالعه آزاد (متغیر مستقل) بر نگرش دانش‌آموزان به مطالعه (متغیر وابسته) با کنترل هر گونه اثر مداخله‌گر پیش‌آزمون نگرش به مطالعه (متغیر همپراش)، آزمون تحلیل کوواریانس اجرا شد که طبق جدول ۶، نتایج نشان می‌دهد که پیش‌آزمون نگرش به مطالعه چندان اثر مداخله‌گرانه‌ای نداشته است ($F = ۲/۸۶$ ، $P < ۰/۰۵$)؛ اما مطالعه درسی آزاد بر نگرش مطلوب دانش‌آموزان به مطالعه اثر مثبتی داشته است ($F = ۱۳/۶۱$ ، $P < ۰/۰۵$). به عبارت دیگر، بین گروه کنترل (میانگین = $۶۶/۰۵$) و گروه آزمایش (میانگین = $۷۲/۶۰$) تفاوت معناداری به لحاظ نگرش به مطالعه وجود دارد و نگرش گروه آزمایش به مطالعه به طور معناداری بیشتر مطلوب بوده است؛ بنابراین، این فرضیه مورد پذیرش قرار می‌گیرد.

فرضیه سوم: برای بررسی فرضیه سوم پژوهش مبنی بر اینکه مهارت‌های مطالعه آزاد در افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر دارد، از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد که نتایج در جدول ۷ آمده است.

جدول ۷. نتایج آزمون تحلیل کوواریانس برای معدل ترم دوم

منبع	SS	df	MS	F	Sig	اندازه اثر
معدل ترم اول	۱۵۱/۸۱	۱	۱۵۱/۸۱	۳۴۵/۸۳	۰/۰۰	۰/۹۰
گروه	۴/۶۳	۱	۴/۶۳	۱۰/۸۴	۰/۰۰	۰/۲۲
خطا	۱۵/۸۳	۳۷	۰/۴۲			

برای بررسی اثر مهارت‌های مطالعه آزاد (متغیر مستقل) بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان (متغیر وابسته) با کنترل هرگونه اثر مداخله‌گر پیش‌آزمون (پیشرفت تحصیلی در ترم اول) (متغیر همپراش)، از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد که طبق جدول بالا، نتایج مربوطه نشان داد که پیش‌آزمون پیشرفت تحصیلی دارای اثر مداخله‌گر بوده است ($F = ۳۴۵/۸۳$ ، $P < ۰/۰۵$). همچنین، یافته‌های این جدول نشان می‌دهد مطالعه درسی آزاد بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اثر مثبتی داشته است ($F = ۱۰/۸۴$ ، $P < ۰/۰۵$). به عبارت دیگر، بین گروه کنترل (میانگین = ۱۶/۱۲) و گروه آزمایش (میانگین = ۱۷/۱۴) تفاوت معناداری به لحاظ پیشرفت تحصیلی وجود دارد و پیشرفت تحصیلی گروه آزمایش به طرز معنادار افزایش بیشتری داشته است؛ بنابراین، این فرضیه پژوهش مورد پذیرش قرار می‌گیرد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش بیان می‌کند که مهارت‌های مطالعه آزاد در ایجاد عادات مطالعه دانش‌آموزان تأثیر معنادار داشته است. در واقع، هم‌سو با یافته‌های دی اسکوبار (۲۰۱۳)، مطالعه آزاد توانسته است تأثیر معناداری در عادات مطالعه دانش‌آموزان داشته باشد. همچنین، میرهادی (۱۳۴۵) تأثیر تشویق به یک ساعت مطالعه آزاد در هفته بر دانش‌آموزان را بررسی کرده که این رویکرد به صورت آموزش مهارت استفاده از کتابخانه و یادگیری مطالعه آزاد نبود بلکه صرفاً افراد به مطالعه کتب غیردرسی تشویق شدند و اثر این روش بر میزان عادت به مطالعه افراد بررسی شد، در حالی که در پژوهش حاضر رویکرد یادگیری مهارتی و آموختن یک

مهارت خاص با هدف افزایش مطالعات آزاد و کتابخانه‌ای مدنظر بود. نتایج برخی پژوهش‌ها نیز نشان می‌دهند که در ایران دانش‌آموزان هیچ آموزشی در هیچ مقطع تحصیلی در خصوص نحوه صحیح مطالعه دریافت نکرده‌اند و در سطح عادت‌های مطالعه دارای کمبودهایی هستند (اباذری و ریگی، ۱۳۹۰؛ کوشان و حیدری، ۱۳۸۵؛ فریدونی‌مقدم و چراغیان، ۱۳۸۸). از این رو، دانش‌آموزان با مشکلاتی مواجه هستند: از جمله این که تمرکز کافی در مطالعه ندارند، بازده مطالعاتی آن‌ها کم است، با نحوه صحیح یادداشت‌برداری و خلاصه‌نویسی آشنا نیستند و به‌طور کلی هیچ مهارتی برای نحوه صحیح مطالعه ندارند؛ نتیجه تمام این مشکلات موجب عدم علاقه و نداشتن انگیزه برای مطالعه در دانش‌آموزان می‌شود. لذا شایسته است که نظام آموزشی چاره‌ای در این خصوص پیدا کند و حتی‌الامکان سعی شود در یک دوره در زمینه‌ای خاص به آن‌ها آموزش داده شود. از آنجا که دانش‌آموزان اولین تجربه‌های مطالعه را در این سن می‌گذرانند، آموزش در آن‌ها بهتر و زودتر تأثیر می‌گذارد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که آشنا کردن کودکان و نوجوانان با مطالعه و آموزش کتاب‌خوانی نیاز واقعی عصر ماست. باید مطالعه و کتاب‌خوانی که ویژگی اساسی و حیاتی انسان متمدن قرن بیست و یکم است در ذهن و روح دانش‌آموز دمیده شود. کاهش مطالعه به جامعه‌پذیری ناقص کودکان و نوجوانان، نداشتن درک صحیح از مسائل فرهنگی و اجتماعی، شکاف نسلی و مشکلات روانی و رفتاری و سرگشتگی نوجوانان می‌انجامد؛ بنابراین، باید دانش‌آموزان را به مطالعه عادت داد. عوامل مختلفی در امر کتاب و کتاب‌خوانی و توسعه فرهنگ و عادت به مطالعه در میان کودکان و نوجوانان دخیل هستند. برای اینکه بتوان راهکارهای عملی توسعه کتاب‌خوانی در میان کودکان و نوجوانان را شناخت و به کار برد بایستی عوامل تأثیرگذار بر عادت به مطالعه و نقش هر کدام در این مقوله را شناخت و روشن نمود. مطالعه برآیندی از مجموعه این عوامل است. برخی از این عوامل شامل مدرسه، محیط آموزشی و خود دانش‌آموزان است. از آنجا که عادت کردن به مطالعه صحیح یک امر اکتسابی است، یعنی همان گونه که انسان خواندن و نوشتن را یاد می‌گیرد، می‌تواند راه صحیح مطالعه را هم یاد بگیرد. ایجاد و پرورش مهارت‌ها و عادات مطالعه در دانش‌آموزان با این هدف صورت گرفت که آن‌ها بتوانند برای مطالب مختلف سرعت‌های متناسب با آن‌ها را به کار برند و به‌جای کاربرد یک روش واحد مطالعه، انعطاف نشان دهند و متناسب با نیاز، روش خود را تغییر دهند.

بنابراین، برای نهادینه کردن فرهنگ مطالعه در میان دانش‌آموزان باید نقطه شروع مطمئن و هدف دقیقی مشخص شود. این همان ایجاد عادت به مطالعه در میان دانش‌آموزان است. عادت به مطالعه باید از دوران طفولیت انسان شروع شود. یکی از عوامل برانگیزاننده در امر مطالعه حس کنجکاوی است. اگر مطالعه برای انسان به صورت وظیفه جلوه‌گر شود رغبت به مطالعه هم کم می‌شود. این در حالی است که با برانگیختن حس کنجکاوی چه بسا شخص با حوصله فراوان آن را پیگیری کند و به آن اهمیت دهد.

فرضیه دوم پژوهش مبنی بر مهارت‌های مطالعه آزاد بر نگرش مطلوب دانش‌آموزان به مطالعه تأثیر دارد نیز مورد تأیید قرار گرفت. هم‌سو با یافته‌های کلینجن و همکاران (۲۰۱۷)، نگرش به مطالعه می‌تواند تحت تأثیر مطالعه آزاد و کتابخانه‌ای قرار گیرد. در پژوهش حاضر مهارت‌های مطالعه آزاد با تأکید بر یک ساعت مطالعه آزاد به دانش‌آموزان در محیط کتابخانه‌ای آموزش داده شد اما در پژوهش کلینجن و همکاران (۲۰۱۷)، تأثیر کتابخانه مدرسه و جست‌وجوگری در آن بر اساس موضوعات مختلف با هدف اثربخشی بر نگرش به مطالعه مدنظر بود که این موضوع بخشی از بسته آموزشی پژوهش حاضر نیز بود.

در تبیین تفاوت نگرش در دانش‌آموزان گروه آزمایش و گروه شاهد می‌توان گفت از آنجا که شکل‌گیری نگرش در ابتدا به صورت یک فرایند یادگیری آغاز می‌شود، شخص در معرض محرک یا محرک‌هایی مربوط به یک شیء یا موضوع خاص قرار می‌گیرد و بر اثر فرایندهای تقویت و تقلید، نگرشی نسبت به آن شیء یا موضوع پیدا می‌کند. طبق الگوی محرک-پاسخی، اگر پاسخی به تقویت منجر شود احتمال وقوع مجدد آن زیادتر می‌شود (بوهر و یانگ، ۲۰۰۲)؛ بنابراین، وقتی در برنامه دانش‌آموزان یک ساعت مطالعه آزاد گنجانده می‌شود منجر به افزایش میزان یادگیری دانش‌آموز، ایجاد کنجکاوی، افزایش علاقه به مطالعه و لذت بیشتر از مطالعه می‌شود، و زمانی که دانش‌آموز یک تکلیف یادگیری را با اشتیاق و علاقه انجام می‌دهد، موجب دریافت تقویت مثبت و تشویق او به تغییر نگرش منفی نسبت به مطالعه می‌شود.

ایجاد انگیزه نیز می‌تواند به عنوان محرکی بر تغییر نگرش دانش‌آموزان مؤثر است. در علل بروز نگرش نامطلوب به مطالعه می‌توان به مواردی از قبیل عدم علاقه دانش‌آموزان به کتاب‌های درسی، نداشتن انگیزه برای مطالعه، آشنایی نداشتن دانش‌آموزان با کتاب‌هایی مناسب گروه سنی‌شان، نداشتن آشنایی با انواع موضوعات کتاب و نحوه جست‌وجوی آن (استیکر، ۱۳۷۰؛

به نقل از بادوام و رضائیان، (۱۳۹۴) اشاره داشت. به طور کلی، عدم آشنایی با کتابخانه و نقش آن در آموزش، از یک طرف و اجبار نظام آموزشی در دانش آموزان برای انجام تکالیف و مطالعه کتاب‌های درسی بدون توجه به علاقه و نیازهای آن‌ها از طرف دیگر موجب شکل‌گیری احساس و نگرش نامطلوب نسبت به مطالعه در آن‌ها می‌شود. نگرش یک دانش آموز نسبت به مطالعه از میزان اطلاع، آگاهی و آشنایی او با انواع کتاب‌ها و اهمیت آن در زندگی واقعی و همچنین احساس و علاقه او نسبت به کتاب‌های مورد مطالعه نشئت می‌گیرد. در واقع، نگرش‌ها بخشی از انگیزه‌های افراد برای انجام اعمال خاص را توجیه می‌کنند. طبق نظریه جاذبه متقابل بارون و برنسکامب، مجاورت و آشنایی و مشابهت سبب جذب، ایجاد علاقه و در ادامه تغییر نگرش می‌شود (بارون و برنسکامب، ترجمه کریمی، ۱۳۹۷) و صرفاً از طریق آشنایی و مجاورت دانش آموزان با کتاب، کتابخانه و همچنین بحث و تبادل نظر آن‌ها با یکدیگر و با مربی می‌توان شاهد تغییر در نگرش آن‌ها به مطالعه بود. به طور خلاصه، می‌توان گفت آگاهی دادن به دانش آموزان از طریق حضور دانش آموزان در کتابخانه، همراهی مربی با آن‌ها، ایجاد بحث و گفت‌وگوهایی بین دانش آموزان، ایجاد انگیزش و احساس نیاز برای مطالعه در دانش آموزان بر گرایش آنان به کتاب و تغییر نگرش آن‌ها تأثیر می‌گذارد.

فرضیه سوم نیز مبنی بر تأثیر مهارت‌های مطالعه آزاد در افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مورد تأیید قرار گرفت. هم‌سو با یافته‌های پژوهش الزوبی (۲۰۱۸)، مطالعه آزاد به عنوان بخشی از برنامه‌های غنی‌سازی پیشرفت تحصیلی در نظر گرفته می‌شود. از این رو، در این پژوهش نیز از مطالعه آزاد به عنوان کلید ارتقای پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه هفتم استفاده شد چراکه این دانش آموزان با افت تحصیلی به علت ورود به مقطع جدید با نظام ارزشیابی متفاوت روبه‌رو هستند. همچنین، ظریف قاسمیان (۱۳۹۵) نیز در پژوهش خود مطالعه آزاد را مؤثر در پیشرفت تحصیلی گزارش کردند که هم‌سو با یافته‌های پژوهش حاضر بود، اما نوع مطالعه آزاد در این پژوهش به طور دقیق مشخص نشده بود. شیخی و همکاران (۱۳۹۳) تأثیر کلی تشویق به مطالعه کتب غیردرسی را در پیشرفت تحصیلی مؤثر دانسته‌اند که هم‌سو با یافته‌های پژوهش حاضر است، اما ذکر این نکته حائز اهمیت است که تشویق به تنهایی اثربخشی کافی را برای تغییر نگرش دانش آموزان و تأثیر ماندگار بر پیشرفت تحصیلی نخواهد داشت.

اثرگذاری مطالعه آزاد غیردرسی بر پیشرفت تحصیلی را می‌توان محصول تعامل چندین عامل دانست. این عوامل به‌نظر ونگک، هرتل و والبرگ^۱ (۱۹۹۳) در سه گروه محیطی، آموزشی و فردی تقسیم‌بندی می‌شوند. برخی از این عواملی که ذکر شد خارج از کنترل پژوهش است. همه نظام‌های آموزشی برای پیشرفت تحصیلی افراد تلاش می‌کنند و برای رسیدن به پیشرفت موردنظر دارای برنامه‌ها و هدف‌هایی هستند. از این‌رو، همه نظام‌های آموزشی به‌دنبال عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی هستند تا با شناسایی آن‌ها برای بهبود آن تلاش کنند، اما با این حال مدرسه هم به‌دلیل اینکه به یادگیری اکتشافی اهمیتی نمی‌دهد و نظام آموزشی ایران غیرپویا است، موانع جدی بر سر راه مطالعه کردن وجود دارد زیرا در چنین نظامی معلم و دانش‌آموز بی‌نیاز از منابع گسترده علوم و معارف بشری هستند و کمتر به مطالعه غیردرسی بها داده می‌شود. به‌علاوه، با اینکه کتابخانه یک واحد آموزشی فعال در مدرسه است که نقش بسیار مهمی در آموزش و پرورش دانش‌آموزان دارد، اما در نظام آموزشی ما اهمیت کمتری به آن داده می‌شود؛ زیرا تلقی از آموزش و پرورش فقط انتقال مطالب کتاب‌های درسی و اندوخته‌های ذهنی معلم به دانش‌آموز است. در چنین دیدگاهی، دانش‌آموز به کتابخانه نیازی ندارد و به آن مراجعه نمی‌کند درحالی که کتابخانه مرکز یادگیری و نیز مرکز منابع اطلاعاتی است. لذا مسئولان و مربیان و معلمان باید برای پویایی کتابخانه‌های مدارس تلاش کنند تا این کتابخانه‌ها جایگاه واقعی خود را به دست آورند، اما طرح پژوهشی حاضر با تأکید بر مطالعه غیردرسی، دانش‌آموزان را با جایگاه واقعی کتابخانه در مدرسه آشنا کرد، به‌گونه‌ای که دانش‌آموزان به اهمیت کتابخانه به‌عنوان «قلب آموزش و پرورش» آشنا شدند که منجر به افزایش علاقه آن‌ها به کتاب و مطالعه شد، به‌گونه‌ای که حضور دانش‌آموزان در کتابخانه در تغییر عادات و نگرش آنان به مطالعه و پیشرفت تحصیلی‌شان تأثیر مثبتی داشت.

تأثیر این مداخله در پیشرفت تحصیلی گروه آموزش را می‌توان به دو صورت تبیین کرد: یکی تأثیر مستقیمی که این آموزش با افزایش میزان مطالعه بر پیشرفت تحصیلی داشته است و تأثیر دیگری که با تغییر نگرش و عادت به مطالعه، منجر به پیشرفت تحصیلی می‌شود، بدین ترتیب که مطالعه غیردرسی فایده‌هایی بسیار دارد که به پیشرفت تحصیلی کمک می‌کند؛ از

1. Wang, Haertel & Walberg

جمله می‌توان به تعمیق فرایند یاددهی و یادگیری، افزایش آگاهی و تقویت قدرت خلاقیت و ابتکار، رشد و تکامل شخصیت دانش‌آموز و شکوفایی استعدادهای او، تکمیل و تقویت محتوای برنامه‌های درسی و نیز جبران نواقص و کاستی‌های کتاب‌های درسی و فواید دیگر اشاره کرد. از این رو، گنجانیدن یک ساعت مطالعه درسی آزاد موجب رواج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی در میان این دانش‌آموزان شده است که برای جبران کاستی‌ها و کمبودهای کتاب‌های درسی، و ایفای نقش مکمل کتاب‌های درسی و مکمل برنامه‌های درسی و آموزشی دانش‌آموزان مناسب است. مطالعه آزاد با بالا بردن سطح تفکر دانش‌آموزان، ذهنشان را فعال‌تر و پویاتر می‌کند. در چنین صورتی، امکان یادگیری درس‌ها برایشان بهتر فراهم می‌شود.

با این همه، چگونگی تأثیر آموزش بر پیشرفت تحصیلی از طریق تغییر در عادات به مطالعه این‌گونه توجیه می‌شود که به‌زعم هرناک^۱ (۲۰۰۷) هر دانش‌آموزی در طول فرایند تحصیل عادات‌های مطالعه خاصی برای خود کسب کرده و در راه رسیدن به پیشرفت تحصیلی از آن استفاده می‌کند. عادات مطالعه اساساً کوششی فردی در روش‌های خواندن، حافظه، انگیزش تحصیلی، یادداشت برداری، ارزشیابی تحصیلی، مدیریت زمان، وضعیت فیزیکی و تندرستی است. می‌توان گفت مهارت‌ها و عادات‌های مطالعه دانش‌آموزان یک ویژگی ذاتی نبوده و قابل یادگیری است. تغییری هرچند کوچک در این عادات که برخی از آن‌ها معیوب است می‌تواند در پیشرفت تحصیلی نیز تغییراتی را سبب شود، به‌گونه‌ای که نتایج نشان داد این آموزش موجب ایجاد و افزایش عادت به مطالعه در دانش‌آموزان شد.

از طرفی، تشویق دانش‌آموزان موجب تغییر در عادات مطالعه و نگرش به مطالعه و بهبود کیفیت مطالعه دانش‌آموزان شده است. کیفیت مطلوب مطالعه نیز موجب پیشرفت تحصیلی بیشتر دانش‌آموزان در گروه آزمایش شد. پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در مقاطع مختلف رشد جسمی، روانی و اجتماعی نیازمند دارا بودن نگرش مثبت به مطالعه و انگیزه‌های قوی است. از آنجا که نگرش افراد نسبت به مسائل دارای اهمیت زیادی است و در واقع نگرش زمینه‌ساز انجام فعالیت و نحوه انجام فعالیت است، در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر مستقیم داشته و یکی از عوامل مهم در رضایت تحصیلی دانش‌آموزان است، به‌طوری که نتایج

1. Hranac

پژوهش حاضر نشان داد بر اثر آموزش به دانش‌آموزان، نگرش آن‌ها نسبت به مطالعه به صورت مثبت و معناداری تغییر کرد؛ بنابراین این یافته پژوهش، می‌توان گفت که احتمالاً نگرش یکی از متغیرهای مهم در محیط آموزشی است که می‌تواند در پیشرفت تحصیلی مؤثر باشد. وقتی دانش‌آموزان نگرش مثبتی به درس یا مطالعه داشته باشند بیشتر به آن جذب خواهند شد و به آن واکنش مطلوبی خواهند داشت. آشنایی با جایگاه و نقش کتاب و مطالعه در نظام آموزشی، موجب علاقه بیشتر و نگرش مثبت دانش‌آموزان به مطالعه می‌شود. شیخی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که باور و نگرش فردی به مطالعه غیردرسی یکی از هشت عاملی است که در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است. این در حالی است که نگرش منفی نسبت به مطالعه و درس موجب تداعی هیجانات منفی در دانش‌آموزان شده و عدم رغبت آنان برای مطالعه و انجام تکالیف درسی را در پی خواهد داشت.

به طور خلاصه، یافته‌های پژوهش نشان داد که تشویق دانش‌آموزان پایه هفتم به مطالعه آزاد در عادات، نگرش و پیشرفت تحصیلی آنان مؤثر بوده است؛ با این حال، باید توجه داشت که پژوهش حاضر صرفاً یک بررسی مقدماتی از اثربخشی گنجاندن ساعات مطالعه آزاد در برنامه دانش‌آموزان و بررسی تأثیرات آن بود. از این رو، تعمیم نتایج آن به سایر پایه‌های تحصیلی و جنسیت مؤنث به علت ویژگی‌های متفاوتی که دارند باید با احتیاط صورت پذیرد؛ به علاوه، از آنجا که با توجه به محدودیت‌های موجود در پژوهش حاضر، آزمودنی‌ها به لحاظ طبقه اجتماعی، شغل والدین، وضعیت اقتصادی و درآمدی خانواده‌ها همگن نشدند، توصیه می‌شود در پژوهش‌های آتی، متغیرهای جمعیت‌شناختی نیز مدنظر قرار گیرد. یافته‌های پژوهش حاضر زمینه را برای انجام پژوهش‌های بیشتر محققان در پایه‌های تحصیلی متفاوت و در هر دو جنس فراهم ساخته است. همچنین، پیشنهاد می‌شود که مدارس متوسطه اول با توجه به آزاد بودن برخی ساعات درسی مقاطع در برنامه هفتگی، از این فرصت برای بررسی بیشتر تأثیرات مطالعه آزاد بر مؤلفه‌های تحصیلی به صورت میدانی استفاده کنند، و برنامه‌ریزی‌های لازم را بسته به شرایط مدرسه در دستور کار قرار دهند. دانش‌آموزان می‌توانند به روش‌های دیگری با موضوعات و عناوین کتاب‌ها آشنا شوند و جلسات معرفی و نقد کتاب‌ها نیز در سطوح مختلف تحصیلی برگزار شود تا شاهد افزایش نرخ مطالعه باشیم.

منابع

- اباذری، زهرا؛ و ریگی، طاهره (۱۳۹۱). عادت‌ها و مهارت‌های مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان. *مدیریت اطلاعات سلامت*، ۹، ۸۴۸-۸۶۱.
- آفتابی آرائی، فاطمه؛ و بتولی، زهرا (۱۳۸۶). بررسی میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه و شناسایی عوامل مؤثر بر آن در شهرستان آران و بیدگل در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴. *مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران*، ۷(۳)، ۱۲-۱.
- بادوام، کریم؛ و رضائیان، مهدی (۱۳۹۴). مطالعه خوانی: بررسی نقش آموزش خانواده و مدرسه در ترویج فرهنگ مطالعه. *رشد آموزش مشاور مدرسه*، ۳۹، ۱۵-۱۹.
- بارون، رابرت؛ بیرن، دان؛ و برنسکامب، نایلا (۱۳۹۷). *روان‌شناسی اجتماعی* (یوسف کریمی، مترجم). تهران: نشر روان.
- تربتی‌نژاد، حسین (۱۳۹۲). فرایند ارزشیابی پیشرفت تحصیلی از دیدگاه دانش‌آموزان، اولیا و مربیان (مورد: مدارس سه دوره تحصیلی ایران). *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۹(۳۰)، ۲۵-۵۴.
- حسنی، مهدی؛ دستجردی، رضا؛ و پاکدامن، مجید (۱۳۹۴). تأثیر یادگیری مغزمحور بر نگرش و پیشرفت تحصیلی درس ریاضی. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۱۲(۴)، ۶۱-۷۳.
- خبرگزاری دانشجویان ایرانی، ایسنا. (۱۳۹۵/۵/۱۳). کد خبر ۹۵۰۵۰۱۰۷۵۶۶.
- دلاور، علی (۱۳۹۲). *مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی*. تهران: رشد.
- سالاری، محمود (۱۳۹۱). *واکاوی و تبیین عوامل عمده مؤثر بر فرهنگ مطالعه در ایران و ارائه مدل مناسب برای توسعه آن* (رساله دکتری). دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران.
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۹۴). *اندازه‌گیری، سنجش و ارزشیابی آموزشی*. تهران: نشر دوران.
- شیخی، سعید؛ کرمی، آریتا؛ و کرمی، احمد (۱۳۹۳). *آذر*. بررسی رابطه عوامل ترغیب‌کننده به مطالعه کتب غیردرسی آزاد با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در مقطع متوسطه شهرستان آبدانان، مقاله ارائه شده در نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی، مرودشت، بازیابی شده از http://www.civilica.com/Paper-ASMJ01-ASMJ01_0168.html
- ظریف قاسمیان، نعیمه (۱۳۹۵). واکاوی رابطه مطالعه آزاد بر میزان موفقیت تحصیلی دانشجویان رشته روان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد. *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۲(۱)، ۵۷-۷۵.
- علی‌بخشی، زهرا؛ و زارع، حسین (۱۳۸۹). اثربخشی آموزش خودتنظیمی یادگیری و مهارت‌های مطالعه بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان. *روان‌شناسی کاربردی*، ۴(۳)، ۶۰-۸۰.
- عمادی، عبدالرسول (۱۳۹۶). *تلفیق ارزشیابی کیفی و کمی از افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه هفتم می‌کاهد*. بازیابی شده در ۳۱ تیر ۱۳۹۹، از www.irna.ir/news/82859837
- فریدونی مقدم، مالک؛ و چراغیان، بهمن (۱۳۸۸). عادت‌های مطالعه و ارتباط آن با عملکرد تحصیلی در دانشجویان دانشکده پرستاری آبادان. *مجله مرکز مطالعات توسعه آموزش پزشکی*، ۶(۱)، ۲۱-۲۸.

- کوشان، محسن؛ و حیدری، عباس (۱۳۸۵). بررسی عادت‌های مطالعه در دانشجویان دانشکده علوم پزشکی سبزوار. *مجله دانشگاه علوم پزشکی سبزوار*، ۱۳(۴)، ۱۸۵-۱۸۹.
- مرادمند، علی (۱۳۸۹). بررسی تطبیقی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر دوره کارشناسی در دانشگاه تربیت معلم آذربایجان. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۶(۲)، ۹۵-۱۱۴.
- مسعودی، میترا؛ و رداد، ایرج (۱۳۹۰). بررسی میزان مطالعه آزاد دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر مشهد و تأثیر اینترنت و سایر عوامل بر آن. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۹(۳)، ۳۸۷-۴۰۷.
- میرحسینی، زهره؛ و بهرامی، محمد (۱۳۹۰). بررسی تأثیر کتابخانه تلفنی رنگین کمان شهرداری سمنان بر افزایش فرهنگ مطالعه کودکان و نوجوانان، *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۸(۱)، ۱۱۰-۱۱۵.
- میرزاییگی، احمد؛ بختیارپور، سعید؛ افتخار صعادی، زهرا؛ مکوندی، بهنام؛ و پاشا، رضا (۱۳۹۷). مقایسه سرزندگی تحصیلی، احساس تعلق به مدرسه، انگیزه پیشرفت تحصیلی در بین دانش‌آموزان دختر و پسر مدارس متوسطه دوم شهر ایلام. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۲ (ویژه‌نامه)، ۱۰۸۵-۱۱۰۴.
- میرهادی، توران (۱۳۴۵). برنامه تجربی یک ساعت مطالعه در هفته. *مجله آموزش و پرورش*، ۳۶(۵)، ۶۴-۶۸.
- نبوی، سیدجمال‌الدین؛ و عسکریان، مهناز (۱۳۸۳). عوامل مؤثر بر یادگیری در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد پزشکی تهران. *فصلنامه علوم پزشکی*، ۱۴(۱)، ۴۱-۴۸.

References

- Abazari, Z., & Rigi, T. (2013). Study habits and skills of students of Zahedan University of Medical Sciences. *Health Information Management*, 6(9), 848-861. (in Persian)
- Aftabi Araee, F., & Batooli, Z. (2007). Evaluation of non-curricular study of high school students and identifying its effective factors in Aran and Bidgol in 2006-2007. *Journal of Scientific Communication*, 3(7), 1-12. (in Persian)
- Aiken Jr, L. R. (1976). Update on attitudes and other affective variables in learning mathematics. *Review of educational research*, 46(2), 293-311.
- Alibakhshi, S. Z. & Zare, H. (2011). Effect of teaching self-regulated learning and study skills on the academic achievement of university students. *Journal of Applied Psychology*, 4(3), 60-80. (in Persian)
- Al-Zoubi, S. M. (2018). Effects of Enrichment Programs on the Academic Achievement of Gifted and Talented Students. *Online Submission*, 2(2), 22-27.
- Anwar, E. (2013). A correlational study of academic achievement and study habits: Issues and concerns. *Excellence international journal of education and research*, 1(2), 46-51.
- Badavam, K., and Rezaeian, M. (2015). Reading study: Investigating the role of family and school education in promoting the culture of study. *School Counselor Growth Journal*, 39, 15-19. (in Persian)

- Bailey, P. D., & Onwuegbuzie, A. J. (2002). The role of study habits in foreign language courses. *Assessment & evaluation in higher education*, 27(5), 463-473.
- Baron, R. A., Byrne, D., & Bernscombe, N. R. (2018). *Social Psychology* (Yousef Karimi, Trans (2018). Tehran: Ravan (Original work published 2006). (in Persian)
- Bohner, G., & Wänke, M. (2002). *Attitudes and attitude change*. Hove: Psychology Press.
- Bramlett, D., & Sharron, C. (2009). Study of African-American college students' attitudes toward mathematics. *Journal of Mathematical Sciences and Mathematics Education*, 4(3), 43-51.
- Cecil Smith, M. (1990). A longitudinal investigation of reading attitude development from childhood to adulthood. *The Journal of Educational Research*, 83(4), 215-219.
- Chi, A. H. (2006). Effect of guidance services on study attitudes, study habits and academic achievement of secondary school students. *Bulletin of Education & Research*, 28(1), 35-45.
- De Escobar, V. M. (2013). *Good Study Habits and Academic Achievement walk hand in hand*. Retrieved February 4, 2013, from <http://EzineArticles.com/?expert=Veronica M.DeEscobar>
- Delavar, A. (2014). *Theoretical and practical research in the humanities and social sciences*. Tehran: growth. (in Persian)
- Emadi, A. (2017). *The combination of qualitative and quantitative evaluation reduces the academic failure of seventh grade students*. Islamic Republic News Agency. Retrieved July 22, 2016, from www.irna.ir/news/82859837
- Fereidouni Moghadam, M., & Cheraghian, B. (2009). Study habits and their relationship with academic performance among students of Abadan school of nursing. *Strides in Development of Medical Education*, 6(1), 21-28. (in Persian)
- Hasani, M., Dasjerdi, R., & Pakdaman, M. (2016). The effect of brain-based learning (B.B.L) on Attitude & Academic Achievement of students in Mathematics. *Research on Curriculum Planning*. 12(4), 61-73. (in Persian)
- Hranac, K. A. (2007). *Student success and self-efficacy in mathematics at the junior high level: A case study of students from low-income backgrounds*. ProQuest.
- ISNA News Agency. (3 - 8 - 2016), *News Code: 95050107566*. (in Persian)
- Jato, M., Ogunniyi, S. O., & Olubiyo, P. O. (2014). Study habits, use of school libraries and students' academic performance in selected secondary schools in Ondo West Local Government Area of Ondo State. *International Journal of Library and information science*, 6(4), 57-64.
- Kleijnen, E., Huysmans, F., Ligtvoet, R., & Elbers, E. (2017). Effect of a school library on the reading attitude and reading behaviour in non-western migrant students. *Journal of Librarianship and Information Science*, 49(3), 269-286.
- Kohen, J. (1960). A coefficient of agreement for nominal scale. *Educ Psychol Meas*, 20, 37-46.

- Koushan, M., & Heydari, A. (2007). Study habit in students of Sabzevar School of medical sciences. *Journal of Sabzevar University of Medical Sciences*, 13(4), 185-189. (in Persian)
- Kumar, S. (2015). Study habits of undergraduate students. *International Journal of Education and Information Studies*, 5(1), 17-24.
- Masoodi, M., and Radad, I. (2013). Leisure reading habits of high school students in Mashhad and it's affecting factors. *Research on Information Science & Public Libraries*, 19(3), 387-407. (in Persian)
- Mirhadi, T. (1966). Experimental one-hour study program per week. *Journal of Education*, 36(5), 64-68. (in Persian)
- Mirhosseini, Z., & Bahrami, M. (2012). A study of the impact of Semnan Municipality Rangin Kaman Phone Library on the Development of Children and Young Adult's Reading Culture. *Research on Information Science & Public Libraries*, 18(1), 110-115. (in Persian)
- Mirzabeigi, A., Bakhtiarpour, S., Eftekhar saadi, Z., Makvandi, B., & Pasha, R. (2018). Comparison of educational vitality, feeling of belonging to the school, the motivation of academic achievement among male and female students of secondary schools in Ilam. *The Journal of Research in Educational Systems*, 12(Special Issue), 1085-1104. (in Persian)
- Moradmand, A. (2010). Comparative Study of the Factors Encouraging or Inhibiting Informal Study from Viewpoint of Male and Female Graduate Students in Tarbiat Moallem Azerbaijan University. *Research on Information Science & Public Libraries*, 16(2), 95-114. (in Persian)
- Mullis, I. V., Martin, M. O., Foy, P., & Drucker, K. T. (2012). *PIRLS 2011 International Results in Reading*. International Association for the Evaluation of Educational Achievement. Herengracht 487, Amsterdam, 1017 BT, the Netherlands.
- Mullis, I. V., Martin, M. O., Kennedy, A. M., & Foy, P. (2007). *PIRLS 2006 international report*. Boston: IEA (<http://pirls.bc.edu/isc/publications.html#p06>, 30.6. 2008).
- Nabavi, S. J., & Asgarian, M. (2004). Influential factor on learning among students of Azad University. *Medical Science Journal of Islamic Azad University, Tehran Medical Branch*, 14(1), 41-48. (in Persian)
- Nneji, L. M. (2002). *Study habits of Nigerian university students*. Nigeria: Nigerian Educational Research & Development Council, 490-6.
- Reber, A. S. (2001). *Dictionary of Psychology*. New Zealand: Penguin Books.
- Salari, M. (2013). *Exploring and explaining the major factors affecting the study culture in Iran and providing a suitable model for its development* (Doctoral dissertation). Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. (in Persian)
- Schenkel, B. D. (2009). *The impact of an attitude toward mathematics on mathematics performance* (Doctoral dissertation). Marietta College, Marietta, Ohio.

- Schroeder, D. C. (2007). *A look at attitude and achievement as a result of self-regulated learning in the algebra I classroom* (Doctoral dissertation). University of Kentucky, Lexington, Kentucky.
- Seif, A. (2015). *Educational measurement, assessment and evaluation*. Tehran: Doran Publications. (in Persian)
- Sheikhi, S., Karami, A., and Karami, A. (2015). *The Relationship between Encouraging Factors in Studying Free Non-Textbooks and Academic Achievement in Abadan High School Students*. First National Conference on Educational Science and Psychology, Marvdasht, Innovative young thinkers company, December 23, 2015, from http://www.civilica.com/Paper-ASMJ01-ASMJ01_0168.html (in Persian)
- Siahi, E. A., & Maiyo, J. K. (2015). Study of the relationship between study habits and academic achievement of students: A case of Spicer Higher Secondary School, India. *International Journal of Educational Administration and Policy Studies*, 7(7), 134-141.
- Soares, A. P., Guisande, A. M., Almeida, L. S., & Páramo, F. M. (2009). Academic achievement in first-year Portuguese college students: The role of academic preparation and learning strategies. *International Journal of Psychology*, 44(3), 204-212.
- Torbati nejhah, H. (2013). Evaluation Process of Educational Achievement from the Viewpoint of Students, Parents and Teachers. *Educational Psychology*, 9(30), 25-54. (in Persian)
- UNESCO, W. (1998). *Higher education in the twenty-first century: Vision and action* (Vol. 1. Final report).
- Wang, M. C., Haertel, G. D., & Walberg, H. J. (1993). Toward a knowledge base for school learning. *Review of educational research*, 63(3), 249-294.
- Zarif ghasemian, N. (2016). An Investigation into the relation between free reading and educational achievements among psychology students at Ferdowsi University of Mashhad. *Sciences and Techniques of Information Management*, 2(1), 57-75. (in Persian)
- Zwiers, J. (2004). *Building Reading Comprehension Habits in Grades 6? 12: A Toolkit of Classroom Activities*. International Reading Association, Headquarters Office, 800 Barksdale Rd., PO Box 8139, Newark, DE 19714-8139.